

Excursió al Baix Empordà

Narcís Rucabado i Franquesa

El propòsit d'aquesta sortida, portada a terme el 25 de novembre de 1995, tenia com a objectiu significatiu, crear una visió parcial del Baix Empordà. Atesa la complexitat d'aquesta comarca, potser demanaria altres sortides per a fer-ne un coneixement més complet.

El programa fou pensat per a obtenir una visió geogràfico-històrica des d'un punt elevat característic, visitar una vila d'antic mercat i una sessió acadèmica a una vila important de la comarca. Els punts que s'escolliren foren el puig de Sant Andreu, al poblat ibèric d'Ullastret, a la vila de Monells i a la Bisbal com a capital del Baix Empordà.

Des del puig de Sant Andreu, ocupat actualment pel museu de la ciutat pre-romana d'Ullastret, es donaren unes ràpides indicacions de l'entorn geogràfico-històric, del per què de la instal·lació d'aquesta ciutat indigeta, de l'importantíssim *oppidum* i de la resta de la ciutat i de la seva dependència de l'antic estany, amb la necròpolis del puig de Serra de Daró, en el camí d'Empúries i amb l'important jaciment de l'Illa d'en Reixac, al bell mig de l'antic estany, avui dessecat. Es complementaren les ràpides explicacions donada la brevetat del temps dins l'atapeït programa, amb aclariments sobre la forma de regatge, amb aigua del Ter, dels cultius de farratge a l'antic estany, durant l'estiatge del Daró, i durant el temps de crescudes i inundacions d'aquest riu i molt especialment de la problemàtica econòmica amb dispendis elevadíssims d'energia elèctrica per a moure les bombes del «traient», durant el desguàs de l'estany.

Complementàrem l'estada amb un petit recorregut per l'*oppidum* o poblat emmurallat i per l'espai fora muralla amb les actuals excavacions que són la prova que també fou important empori.

Seguírem cap a Monells, a la riba del Rissec, afluent del Daró. El mercat de Monells fou de molta anomenada. Monells fou «castell». L'any 1103, el comte Ramon Berenguer III, de Barcelona, va convenir amb el cavaller Ramon Auger de «Munells», el trasllat al «castell» de Monells, del mercat que se celebrava al lloc d'Anyells, en el seu terme. El mercat de Monells, establert en un punt estratègic i ben accessible, ja que hi passava un dels camins més importants que comunicaven les terres de l'Empordà amb Girona: el vell «camí d'Empúries», afavorit, i podem afegir també, esguardat per interessos de Girona, Empúries i Barcelona, va esdevenir important. Recordem que aquesta vila de Monells, dintre del comtat de Girona, queda vora del límit amb el comtat d'Empúries.

El sobirà Jaume I, a les corts de Tarragona, va disposar que la «migera» de Monells, juntament amb la de Girona, fossin el patró arreu del Bisbat de Girona, per a la mesura dels cereals. Encara avui, a la vila, abunden els porxos i les arcades que denoten l'enclavament mercader de la vila, i a la plaça major podem veure aquesta mesura de pedra (de l'any 1818) que fou l'última, car sabem que l'any 1849, la reina Isabel II, va decretar l'obligatorietat del sistema mètric.

Monells perdé el protagonisme mercantil de les seves fires i mercats, quan l'any 1322, el rei Jaume II, va concedir aquest privilegi a la vila «episcopal» de la Bisbal, amb el seu castell-palau propietat del Bisbe de Girona.

Férem un ràpid recorregut per la magnífica vila, actualment arranjada amb molta cura, ja que el temps insegur no ens volgué acompanyar en tot el dia.

A Monells visitàrem l'«Escola de Capacitació Agrària de l'Empordà», dintre la finca «Camps i Armet», antiga casa pairal de «Ca l'Estanyol», que fou donada l'any 1941 a la Diputació de Girona, pel seu propietari Albert Camps i Arme. Aquesta escola de formació professional agrària de primer grau, que forma part de la xarxa de centres i escoles del Departament de Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya, contribueix a la capacitació professional dels joves dins el camp del sector agrari i de la seva formació integral. Fórem amablement acompanyats pel seu director Sr. Jesús Martín, que ens mostrà les modernes instal·lacions amb els nous programes i plans d'estudi de les diferents àrees formatives de ciències i tecnologia.

Tot seguit, dintre de la mateixa finca, visitàrem la granja «Centre Experimental Agro-Ramader», per a la millora genètica de la cabanya vacuna i ovina. També fórem molt amablement atesos pel director Sr. Xavier Carré i la seva esposa, que ens dedicaren expressament el seu temps de lleure, en mostrar-nos, per a nosaltres el desconegut centre experimental, i ens donaren tota mena d'explicacions sobre la fecundació artificial i intercanvi de «fertilitzants naturals» per a la millora de races amb l'objectiu de millorar la qualitat i la producció de llet i de carn.

Donada la premura del temps, no poguérem visitar els altres centres de l'Administració ubicats a la finca: «Institut Català de la Carn» i el «Centre de Control de Produccions Porcínes».

La nostra estada acabà a la Bisbal, capital de la comarca, amb un breu recorregut per les sales excavades del castell-pala i amb una sessió acadèmica i col·loqui al «Casal de les Peixateries Velles».

El Sr. Josep Mates i Balaguer, president de l'«Associació d'Arxivers de Catalunya», ens parlà sobre els antics estanys de l'Empordà i el Sr. Andreu Bover i Puigpetit, director del «Museu de la Ceràmica», de la Bisbal, dissertà sobre la ceràmica de la Bisbal. Aquestes xerrades foren complementades amb diapositives que afavoriren el col·loqui sobre la temàtica exposada; no poguérem aprofundir aquests temes i d'altres que teníem en projecte debatre sobre la problemàtica d'aquesta conca del Daró, donada l'hora tardívola.

Ben closa la nit tornàrem sense entrebancs però amb el convenciment d'un dia ben aprofitat.

Monells. Visita a l'Escola de Capacitació Agrària de l'Empordà (fotografia de Narcís Rucabado).

Ullastret. Vista des del turó de Sant Andreu. Plans i camps de l'antic estany d'Ullastret. Al fons, el massís del Montgrí (fotografia de Narcís Rucabado).